

ТЕПАК С. Я.,

аспірант кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики
(Київський інститут інтелектуальної
власності та права Національного
університету «Одеська юридична
академія»)

УДК 343.143**DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.5.40>**

СУТНІСТЬ ДОСТОВІРНОСТІ ДОКАЗІВ ЯК ЇХ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ВЛАСТИВОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ І СУДОВА ПРАКТИКА

Низці теоретичних аспектів, пов'язаних із розкриттям правової природи достовірності доказів, притаманний дискусійний характер. Одним із них є визначення сутності достовірності доказів, щодо якої в доктрині кримінального процесу не сформовано однозначного підходу. Актуальність цієї проблематики зумовила постановку як мети статті розкриття на основі аналізу доктринальних підходів і судової практики сутності достовірності доказів як їх процесуальної властивості у кримінальному провадженні.

На основі аналізу наукових джерел виокремлюються чотири підходи стосовно розуміння достовірності доказів: 1) її поняття визначається як синонім поняттю істинності доказів; 2) поняття достовірності доказів характеризується крізь призму відповідності об'єктивній дійсності поза констатацією їх істинності; 3) її поняття розглядається із криміналістичної точки зору – як правильність відображення матеріальних і нематеріальних слідів; 4) поняття достовірності доказів розкривається з урахуванням як їх відповідності об'єктивній дійсності, так і практичного аспекту – придатності використання в доказуванні. На основі дослідження судової практики констатується, що в ній знайшов застосування другий із наведених підходів.

У результаті аналізу цих підходів звертається увага на декілька аспектів, пов'язаних із розумінням сутності достовірності доказів. По-перше, обґрунтовується доцільність її розгляду як процесуальної властивості і критерію оцінки доказів. По-друге, наголошується, що достовірність відображає не істинність доказів, а безсумнівність їх змісту, встановлену в ході здійснення перевірки та оцінки. По-третє, схвалюються теоретичні підходи щодо доцільності відображення у визначенні поняття достовірності в узагальненому вигляді вказівки на придатність використання в доказуванні достовірних доказів. По-четверте, відзначається, що достовірність доказів є категорією не лише кримінальною процесуальною, але й ґносеологічною, психологічною та логічною.

За результатами проведеного дослідження наводиться авторське визначення достовірності доказів.

Ключові слова: докази, процесуальні властивості доказів, достовірність доказів, перевірка доказів, оцінка доказів.

Tepak S. Ya. The essence of the reliability of evidence as its procedural property in criminal proceedings: doctrinal approaches and judicial practice

A number of theoretical aspects related to the disclosure of the legal nature of the reliability of evidence are inherently debatable. One of them is the determination

of the essence of the reliability of evidence, regarding which the doctrine of the criminal process does not have an unambiguous approach. The relevance of this issue has led to the formulation as the purpose of the article of disclosure on the basis of the analysis of doctrinal approaches and judicial practice of the essence of the reliability of evidence as its procedural property in criminal proceedings.

Based on the analysis of scientific sources, four approaches to understanding the reliability of evidence are distinguished: 1) its concept is defined as a synonym for the concept of the truth of evidence; 2) the concept of the reliability of evidence is characterized through the prism of conformity to objective reality, apart from ascertaining their truth; 3) its concept is considered from a forensic point of view – as the correctness of the display of material and immaterial traces; 4) the concept of the reliability of evidence is disclosed taking into account both their correspondence to objective reality and the practical aspect – suitability for use in proof. Based on the research of judicial practice, it is stated that the second of the above approaches was used in it.

As a result of the analysis of these approaches, attention is drawn to several aspects related to the understanding of the essence of the reliability of evidence. Firstly, the expediency of its consideration as a procedural property and evidence evaluation criterion is substantiated. Secondly, it is emphasized that reliability does not reflect the truth of the evidence, but the certainty of its content established during the verification and assessment. Thirdly, theoretical approaches concerning expediency of representation in definition of the reliability in generalized form of indication on suitability of use in proof of reliable evidence are approved. Fourthly, it is noted that the reliability of evidence is a category not only a criminal procedural, but also an epistemological, psychological and logical.

According to the results of the conducted research, the author's definition of the reliability of the evidence is given.

Key words: *evidence, procedural properties of evidence, reliability of evidence, verification of evidence, evaluation of evidence.*

Вступ. У КПК України 2012 року, на відміну від КПК УРСР 1922 і 1927 років та КПК України 1960 року, законодавець прямо закріплює достовірність доказів як один із критеріїв їх оцінки (поряд з належністю, допустимістю та достатністю і взаємозв'язком для прийняття відповідного процесуального рішення), на що міститься вказівка, зокрема, в частині 1 статті 94 цього Кодексу. Поряд із цим, він вказує на належність доказів, які прямо чи непрямо підтверджують достовірність чи недостовірність інших доказів, визначає механізм з'ясування достовірності показань свідка та перевірки достовірності висновку експерта судом, передбачає повноваження учасників судового провадження за наявності в них сумнівів у достовірності документа, що досліджується судом, забороняє суду апеляційної інстанції в разі призначення нового розгляду в суді першої інстанції вирішувати наперед питання про достовірність або недостовірність доказів, а суду касаційної інстанції під час касаційного розгляду – вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу тощо (статті 85, 96, частини 3, 5 статті 356, частина 3 статті 358, частина 2 статті 415, частина 1 статті 433 КПК України). Водночас, на відміну від належності та допустимості, сутність яких визначається законодавцем шляхом закріплення понять належних і допустимих доказів (стаття 85, частина 1 статті 86 КПК України), сутність достовірності доказів законодавцем не розкривається.

До дослідження теоретичних аспектів, пов'язаних із розкриттям правової природи достовірності доказів, і практичних аспектів її встановлення в ході кримінального провадження звертаються О.А. Банчук, В.В. Вапнярчук, Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, С.О. Ковальчук, Г.Р. Крет, Л.М. Лобойко, Ю.І. Лозинська, В.Т. Нор, Д.Б. Сергєєва, С.М. Стахівський, М.М. Стоянов, В.М. Тертишник, Р.М. Шехавцов, О.Г. Шило та інші вітчизняні

вчені. Водночас, незважаючи на ґрунтовність їх наукового доробку, окремим із цих аспектів притаманний дискусійний характер.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття на основі аналізу доктринальних підходів і судової практики сутності достовірності доказів як їх процесуальної властивості у кримінальному провадженні.

Результати дослідження. Із набранням чинності КПК України 2012 року стосовно розуміння поняття достовірності доказів у доктрині кримінального процесу зберігся плюралізм підходів.

Одна група вчених визначає поняття достовірності доказів, розглядаючи його як синонім поняття їх істинності. Так, М.В. Деєв вказує, що достовірність того чи іншого доказу означає відповідність фактичних даних дійсності, їх істинність [1, с. 70]. Схожу позицію відстоює В.В. Вапнярчук, який визначає достовірність як таку властивість доказів, яка означає, що їх істинність не викликає сумнівів [2, с. 284]. Більш широко тлумачить достовірність М.Є. Шумило, на думку котрого вона включає істинність знання (відповідність дійсності) та обґрунтування цієї істинності, що адресується відповідному адресату [3, с. 262].

Друга група вчених характеризує достовірність доказів крізь призму відповідності об'єктивній дійсності поза констатацією їх істинності. Зокрема, В.Д. Берназ, Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна та О.Г. Шило під достовірністю доказів мають на увазі їх відповідність дійсності [4, с. 13; 5, с. 190]. Уточнюючи таку позицію, К.В. Антонов, О.В. Сачко, В.М. Тертишник, В.Г. Уваров і Б.В. Шабаровський вважають, що достовірність доказів означає відповідність їх змісту тому, що мало місце в дійсності [6, с. 94; 7, с. 62]. У межах наведеного підходу А.В. Піддубна та В.С. Сезонов відзначають, що достовірність полягає у правильному та адекватному відображенні обставин об'єктивної реальності [8, с. 114]. Схожим чином поняття достовірності доказів розкриває А.А. Павлишин, на думку якого вона являє собою результат оцінки доказів (властивість доказів), унаслідок якої доказ вважається таким, що правильно відображає обставини об'єктивної дійсності (обставини, що підлягають доказуванню), тобто є автентичним, правдивим [9, с. 209].

Наведений підхід знайшов застосування в судовій практиці. Зокрема, Верховний Суд у постанові від 07.07.2022 р. у справі № 748/1046/19 звертає увагу, що достовірність доказів – це відповідність дійсності фактичних даних, які отримані із законних джерел, у результаті ретельної перевірки доказів та їх джерел під час досудового розслідування та в суді. Достовірність є відповідністю інформації, отримуваної із доказу, дійсності [10].

Третя група вчених розглядає поняття достовірності доказів із криміналістичної точки зору. Так, Н.С. Карпов вказує, що достовірність доказів означає, що вони правильно відображають матеріальні та нематеріальні (ідеальні) сліди [11, с. 127]. Поділяючи цю позицію, В.І. Галаган та І.Ю. Саліхова наголошують, що достовірність доказів – це гарантія того, що вони адекватно та правильно відтворюють матеріальні й нематеріальні сліди [12, с. 163].

Четверта група вчених розкриває поняття достовірності доказів з урахуванням як їх відповідності об'єктивній дійсності, так і практичного аспекту – придатності використання у кримінальному процесуальному доказуванні. Зокрема, В.М. Зінченко та С.О. Ковальчук визначають достовірність доказів як їх процесуальну властивість, що відображає відповідність змісту доказів об'єктивній дійсності та придатність на основі такої відповідності використовуватися для встановлення фактів й обставин, які мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [13, с. 187-188; 14, с. 39-40]. Схожу позицію відстоюють О.А. Банчук і Л.М. Лобойко, на думку яких достовірність доказів – це можливість застосування фактичних даних у процесі доказування з точки зору знання про джерела, обставини, методи їх утворення та отримання в контексті використання у справі інших матеріалів. Іншими словами, достовірність доказів – це їхня «пізнавальна допустимість» [15, с. 186-187]. Аналогічним чином її поняття визначає О.М. Дуфенюк, яка вказує, що достовірність доказів являє собою можливість застосування фактичних даних у процесі доказування з погляду на відповідність знання про обставини події кримінального правопорушення реальним подіям, які сталися [16, с. 281].

У межах останнього із наведених підходів одні вчені вказують на придатність достовірності доказів встановлювати обставини, які входять у предмет доказування, поза розумним сумнівом. Так, Ю.І. Лозинська та Р.М. Шехавцов визначають достовірність доказів як їх властивість, що набуває зовнішнього вияву у формі судження, сформульованого в результаті оцінки доказу на предмет наявності або відсутності внутрішніх, зовнішніх протиріч з іншими доказами у кримінальному провадженні, неточностей, прогалин та їх змісту, в якому констатована поза розумним сумнівом повна відповідність конкретних даних реальним фактам та обставинам, що мають значення для кримінального провадження [17, с. 71]. Інші вчені, розкриваючи поняття достовірності доказів, відзначають її придатність встановлювати обставини, які входять у предмет доказування, з високим ступенем ймовірності. Так, А.Р. Воробчак вважає, що достовірність є процесуальною характеристикою доказів, яка відображає придатність їх змісту встановлювати із високим ступенем ймовірності факти та обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні [18, с. 72-73]. Більш широко з цих позицій поняття достовірності доказів визначають Ю.А. Комісарчук і Д.Б. Сергєєва, на думку яких вона являє собою властивість фактичних даних, що становлять зміст доказу, встановлювати із високим ступенем ймовірності наявність чи відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження, заснована на внутрішньому переконанні суб'єкта доказування, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження [19, с. 91; 20, с. 58].

Аналізуючи наведені підходи, потрібно звернути увагу на декілька аспектів, пов'язаних із розумінням поняття та сутності достовірності доказів у кримінальному процесі.

По-перше, у доктрині кримінального процесу існує плуралізм думок щодо термінологічного позначення достовірності доказів. Так, вона визначається вченими як вимога [7, с. 63], властивість [1, с. 70; 2, с. 284; 5, с. 190; 9, с. 209; 17, с. 71; 21, с. 76; 22, с. 110], процесуальна властивість [13, с. 187-188; 14, с. 39-40], ознака [23, с. 13-14; 24, с. 18], ознака (властивість) [20, с. 57-58], правова ознака [25, с. 198], характеристика [26, с. 25; 28, с. 51], процесуальна характеристика [18, с. 72-73], якість [28, с. 52], критерій оцінки [29, с. 72; 30, с. 61], властивість (ознака), яка також є критерієм оцінки [31, с. 43]. При цьому переважна більшість науковців, використовуючи той або інший термін, поширює його не лише на достовірність, але й на належність, допустимість, достатність та інші виокремлювані ними характеристики доказів. Водночас, окремі вчені вказують на доцільність розмежування окремих із наведених термінів стосовно конкретних характеристик доказів. Так, застосовуючи узагальнений термін «ознаки доказів», Н.Г. Нарбікова та М.М. Стоянов вбачають за необхідне вживання терміну «властивість» лише до тих ознак відомостей про обставини справи, які, на їх думку, є невід'ємними від сутності феномена доказу – належності та допустимості; що ж до іншої ознаки – достовірності – вони вважають прийнятним використання терміну «характеристика» [27, с. 51; 32, с. 254]. Поділяючи таку позицію, А.Р. Воробчак розглядає належність і допустимість як індивідуальні процесуальні властивості доказів, а достовірність – як їх індивідуальну процесуальну характеристику [18, с. 61].

Із семантичної точки зору змістовне навантаження мовних одиниць «вимога», «властивість», «ознака», «характеристика» та «якість» у відповідних значеннях є істотно наближеним, у зв'язку з чим в переважній більшості вони визначаються як синоніми. Так, у сучасній українській мові під вимогою розуміють норму, правило, якому хто-, що-небудь повинні відповідати [33, с. 141], під властивістю – якість, ознаку, характерні для кого-, чого-небудь [33, с. 194], під ознакою – рису, властивість, особливість кого-, чого-небудь [33, с. 834], під характеристикою – опис, визначення істотних, характерних особливостей, ознак кого-, чого-небудь [33, с. 1556], під якістю – ту або іншу характерну ознаку, властивість, рису кого-, чого-небудь [33, с. 1647]. Таке семантичне значення наведених слів вказує на відсутність принципових відмінностей у підходах вчених до термінологічного позначення достовірності доказів і можливість використання у визначенні її поняття будь-якого з них. Водночас, більш доречним є позначення достовірності доказів як їх властивості, що пояснюється тим, що властивість є онтологічним поняттям. При цьому, як відзначають В.М. Зінченко та

С.О. Ковальчук, потреба у встановленні вимог, яким повинні відповідати докази, впливає з норм кримінального процесуального закону та є змістом оцінки доказів як процесуальної діяльності, у зв'язку з чим вчені обґрунтовано наголошують на доцільності використання для позначення їх кола терміну «процесуальні властивості» [14, с. 28].

У частині 1 статті 94 КПК України законодавець покладає на слідчого, прокурора, слідчого суддю, суд обов'язок здійснити оцінку кожного доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупності зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення [34]. Для їх позначення він як у вказаній, так і в інших нормах кримінального процесуального закону, присвячених кримінальному процесуальному доказуванню, не використовує жодного узагальнюючого терміну, хоча оперування словосполученням «оцінюють з точки зору» вказує на розгляд ним належності, допустимості, достовірності, достатності та взаємозв'язку доказів для прийняття відповідного процесуального рішення як критеріїв їх оцінки. Такий законодавчий підхід у теоретичному аспекті дозволяє погодитися з позицією вчених, котрі розглядають достовірність одночасно як процесуальну властивість доказів і критерій їх оцінки, а у практичній площині спрямовує процесуальну діяльність суб'єктів доказування на обов'язкове встановлення достовірності кожного доказу. На останній з наведених аспектів вказує Верховний Суд, який у постанові від 07.07.2022 р. у справі № 748/1046/19 наголошує, що окремо взятий конкретний доказ має відповідати критеріям, визначеним у статті 94 КПК України [10].

По-друге, у переважній більшості визначень поняття достовірності доказів прямо або опосередковано наводиться вказівка на їх істинність, поняття якої ґрунтується на понятті істини. Звертаючись до дослідження категорії істини у кримінальному процесі, В.Т. Нор розуміє її як відповідність висновків досудового розслідування, суду про обставини справи об'єктивним фактам дійсності [35, с. 6]. Відповідно, за такого розуміння в основу визначення достовірності доказів покладається суто об'єктивний критерій – доказ визнається достовірним, якщо він відповідає об'єктивній дійсності. Водночас, правова природа достовірності доказів є об'єктивно-суб'єктивною, у зв'язку з чим в ході розкриття її поняття обов'язковому врахуванню підлягає також суб'єктивний критерій, з огляду на який суб'єкт доказування, котрий здійснює перевірку й оцінку доказів, за їх результатами повинен бути переконаний у правильності зробленого ним висновку стосовно достовірності кожного доказу. Таким чином, достовірність відображає не істинність доказів, а їх безсумнівність, встановлену в ході здійснення перевірки та оцінки.

Наведене розуміння достовірності доказів узгоджується із семантичним значенням мовної одиниці «достовірність», яка в сучасній українській мові визначається як абстрактний іменник до «достовірний» – який не викликає сумніву, цілком вірний, точний [33, с. 322]. Звертаючись до розмежування термінів «достовірність» та «істинність», Ю.І. Лозинська та Р.М. Шехавцов відзначають, що семантичне значення мовної одиниці «достовірність» визначає її прямий зв'язок із суб'єктом, у свідомості якого формується переконання щодо достатності та безсумнівності підстав для твердження, що інформація відповідає реальності; істина ж може існувати автономно, незалежно від суб'єкта-носія істини, істинність інформації не підлягає верифікації, не потребує додаткових обґрунтувань, формальних доказів [17, с. 70].

При цьому достовірність доказів характеризує лише їх зміст і не стосується процесуальної форми, на що неодноразово зверталася увага в доктрині кримінального процесу [13, с. 187-188; 14, с. 38; 19, с. 91; 22, с. 110; 36, с. 300]. Відповідно, достовірність доказів відображає саме безсумнівність їх змісту, встановлену в ході здійснення перевірки та оцінки доказів.

По-третє, у визначенні поняття достовірності значна кількість вчених вказує на практичний аспект її встановлення – придатність використання достовірних доказів у доказуванні. Водночас, цей критерій є узагальнюючим: оскільки з точки зору достовірності оцінці підлягає кожен окремо взятий доказ (за винятком достовірності системи непрямих доказів), то вести мову про рівень встановлення обставин кримінального провадження – поза розум-

ним сумнівом або з високим ступенем ймовірності – у визначенні зазначеної процесуальної властивості доказів є недоречним. Отже, висновок про рівень встановлення обставин кримінального провадження можливо зробити виключно на основі достатньої сукупності належних, допустимих і достовірних доказів. При цьому, як відзначає Б.В. Шабаровський, така сукупність доказів має бути достатньою для того, щоб сформулювати в суб'єкта доказування переконання поза розумним сумнівом у тому, які з доказів, зібраних на підтвердження чи спростування цієї обставини, – достовірні, а які – ні [6, с. 96]. У зв'язку з цим викликає заперечення позиція Є.Г. Коваленка та В.Т. Маляренка, на думку яких достовірність – це більш-менш обґрунтоване припущення про винуватість обвинуваченого [37, с. 85]. Із урахуванням наведеного заслуговують на схвалення теоретичні підходи щодо доцільності відображення у визначенні поняття достовірності в узагальненому вигляді вказівки на придатність використання в доказуванні достовірних доказів.

Теоретичні підходи стосовно доцільності зовнішнього вияву достовірності доказів шляхом її обґрунтування перед відповідними адресатами підлягають уточненню з огляду на вимоги кримінального процесуального закону та сформовану на їх основі правозастосовну практику. За загальним правилом, обґрунтування у відповідному процесуальному рішенні, в ході ухвалення якого суб'єктом доказування здійснювалася оцінка доказів з точки зору достовірності, підлягають підстави визнання їх недостовірними. Стосовно судових рішень відповідний обов'язок покладається законодавцем на суди у пунктах 1, 2 частини 3 статті 374 КПК України, відповідно до яких у мотивувальній частині вироку в разі визнання особи виправданою зазначаються, в тому числі, мотиви, з яких суд відкидає докази обвинувачення, а в разі визнання особи винуватою – мотиви неврахування окремих доказів [34]. Застосовуючи наведену норму, Верховний Суд у постанові від 07.07.2022 р. у справі № 748/1046/19 наголошує, що в судовому рішенні має бути чітко зазначено, який саме доказ визнано судом неналежним, недопустимим чи недостовірним, а також наведено відповідні мотиви на підтвердження цього [10].

І, навпаки, у разі визнання доказів достовірними, мотиви ухвалення такого рішення у відповідному процесуальному рішенні не наводяться, за винятком випадків, коли достовірність доказів встановлена за результатами їх перевірки. У доктрині кримінального процесу такий диференційований підхід пояснюється існуванням презумпції достовірності доказу. Як вказує М.В. Деєв, достовірність доказу може бути встановлена двома шляхами: 1) невстановленням фактичних даних, які б вказували на недостовірність конкретного доказу (в цьому разі такий доказ необхідно вважати достовірним відповідно до принципу «презумпції достовірності доказу» – отриманий у кримінальній справі доказ вважається достовірним доти, доки в результаті його перевірки не буде встановлено протилежне – конкретний доказ є недостовірним); 2) з'ясуванням фактичних даних, які прямо або опосередковано підтверджують достовірність конкретного доказу [1, с. 70; 21, с. 77-78]. Визнані недостовірними докази не можуть використовуватися суб'єктами доказування як у ході здійснення доказування в цілому, так і під час ухвалення відповідних процесуальних рішень зокрема. Проте, з огляду на гносеологічний характер доказів, вони підлягають зберіганню в матеріалах кримінального провадження.

По-четверте, достовірність доказів є категорією не лише кримінальною процесуальною, але й гносеологічною. У гносеологічному розумінні достовірність доказів, на думку Д.Б. Сергєєвої, означає, що висновок одного суб'єкта доказування щодо достовірності доказу не виключає іншої його оцінки на цьому самому етапі доказування іншим суб'єктом; достовірне знання, що є для нас істинним, може виявитися помилковим, що не суперечить діалектиці, а передбачається нею [22, с. 107]. Відповідно, як вказує вчена, визнання доказу достовірним не означає розуміння його як встановленого факту реальної дійсності, достовірного з огляду на свою об'єктивну природу й існуючого незалежно від пізнавальної людської діяльності [19, с. 90]. Тобто у гносеологічному розумінні достовірність доказів доцільно розглядати як обґрунтоване суб'єктом доказування знання щодо безсумнівності змісту доказів, отримане ним за результатами здійснення їх перевірки та оцінки.

Оскільки оцінка доказів слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом відповідно до частини 1 статті 94 КПК України здійснюється за їх внутрішнім переконанням, із гносеологічним розумінням достовірності доказів тісно пов'язані ще два аспекти визначення правової природи цієї їх процесуальної властивості, що ґрунтуються на внутрішньому переконанні суб'єкта доказування: психологічний і логічний. У психологічному аспекті, який свого часу М.М. Михеєнко доречно запропонував характеризувати із точок зору динаміки і статичності [38, с. 146], достовірність доказів доцільно розглядати як процес формування суб'єктом доказування знання щодо безсумнівності їх змісту в ході збирання, перевірки та оцінки доказів, у тому числі шляхом формулювання висновку щодо їх достовірності та усунення сумнівів і невпевненості в цьому (динамічний момент), та як результат цього процесу, що відображає стан психіки суб'єкта доказування, за якого він упевнений у правильності зробленого ним висновку щодо безсумнівності змісту доказів і готовий до його обґрунтування у відповідному процесуальному рішенні в разі встановлення достовірності доказів за результатами їх перевірки (статичний момент). У логічному аспекті достовірність доказів становить сформульований суб'єктом доказування категоричний висновок щодо безсумнівності їх змісту, який, з його точки зору, є правильним та єдиним можливим на момент ухвалення відповідного процесуального рішення.

Висновки. Достовірність доказів – це процесуальна властивість, яка відображає безсумнівність їх змісту, встановлену суб'єктом доказування в ході здійснення перевірки та оцінки доказів, і придатність на її основі використовуватися для встановлення фактів й обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Дєєв М.В. Визначення достатності доказів як складова частина процесу оцінки доказів. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2015. № 4. С. 65-74.
2. Вапнярчук В.В. Теорія і практика кримінального процесуального доказування: монографія. Х.: Юрайт, 2017. 408 с.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.: Юстиніан, 2012. 1224 с.
4. Берназ В.Д. Правові та психологічні аспекти оптимізації формування переконання слідчого у кримінальному провадженні як основа оцінки доказів. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 3. С. 11-21.
5. Кримінальний процес: підручник / за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевого, О.В. Капліної, О.Г. Шило. Х.: Право, 2013. 824 с.
6. Шабаровський Б.В. Перевірка доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Острог, 2019. 237 с.
7. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / К.В. Антонов, О.В. Сачко, В.М. Тертишник, В.Г. Уваров; за заг. ред. В.М. Тертишника. К.: Алерта, 2015. 294 с.
8. Сезонов В.С., Піддубна А.В. Проблемні питання збирання і використання документів як джерел доказів у кримінальному провадженні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: *Юридичні науки*. 2021. Т. 32. № 1. С. 111-119.
9. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 томах. Т. 19. Кримінальний процес, судоустрій, прокуратура та адвокатура / ред. кол.: В.Т. Нора та ін. Х.: Право, 2020. 960 с.
10. Постанова Верховного Суду від 07.07.2022 р. у справі № 748/1046/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105219325>.
11. Кримінальний процес: підручник / за заг. ред. В.В. Коваленка, Л.Д. Удалової, Д.П. Письменного. К.: Центр учбової літератури, 2013. 544 с.
12. Галаган В.І., Саліхова І.Ю. Встановлення події кримінального правопорушення як обставини, яка підлягає доказуванню у кримінальному провадженні: монографія. К.: УкрД-ГРІ, 2017. 198 с.

13. Ковальчук С.О. Вчення про речові докази у кримінальному процесі: теоретико-правові та практичні основи: монографія. Івано-Франківськ: Супрун В.П., 2017. 618 с.
14. Зінченко В.М., Ковальчук С.О. Достатність доказів у кримінальному провадженні: монографія. Івано-Франківськ: Голіней О.М., 2022. 272 с.
15. Лобойко Л.М., Банчук О.А. Кримінальний процес: навчальний посібник. К.: Ваіте, 2014. 280 с.
16. Кримінальний процес: підручник / Р.І. Благута, Ю.В. Гуцуляк, О.М. Дуфенюк та ін.; за заг. ред. А.Я. Хитри, Р.М. Шехавцова, В.В. Луцика. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. Ч. 1. 532 с.
17. Лозинська Ю.І., Шехавцов Р.М. Достовірність показань свідка та її з'ясування у кримінальному провадженні: монографія. Львів: ЛьДУВС, 2020. 212 с.
18. Воробчак А.Р. Висновок експерта як джерело доказів у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2019. 236 с.
19. Сергєєва Д.Б. Поняття та сутність достовірності доказу як його властивості. *Юрист України*. 2014. № 1. С. 89-95.
20. Докази та доказування у кримінальному провадженні: навчальний посібник / Р.І. Благута, Ю.В. Гуцуляк, О.М. Дуфенюк та ін. Львів: ЛьДУВС, 2018. 272 с.
21. Деєв М.В. Достатність доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. К., 2007. 218 с.
22. Сергєєва Д.Б. Проблеми визначення достовірності доказу як його властивості за новим Кримінальним процесуальним кодексом України. *Юрист України*. 2013. № 4. С. 106-111.
23. Басай Н.М. Визнання доказів недопустимими в кримінальному процесі України: підстави, процесуальний порядок і правові наслідки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2012. 264 с.
24. Андрушко П.П. Поняття доказів у кримінальному судочинстві, їх достовірності, належності та допустимості. *Адвокат*. 2011. № 5. С. 9-18.
25. Кримінально-процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Т. Маляренка, В.Г. Гончаренка. К.: Форум, 2003. 940 с.
26. Гмирко В.П. Кримінально-процесуальні докази: поняття, структура, характеристика, класифікація: конспект проблемної лекції. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2002. 63 с.
27. Стоянов М.М. Властивості доказів у кримінальному процесі України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2010. 245 с.
28. Сівочек С.М. Оцінка джерел доказів у кримінальному процесі: дис. ... канд. юрид. наук. К., 2003. 215 с.
29. Грошевий Ю.М., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному процесі: науково-практичний посібник. К.: КНТ, Видавець Фурса С.Я., 2006. 272 с.
30. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монографія. К.: НАВС України, 2005. 272 с.
31. Багрій М.В. Використання непрямих доказів у кримінальному судочинстві України: дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2010. 217 с.
32. Нарбікова Н.Г., Стоянов М.М. Сутність достовірності доказів у кримінальному судочинстві. *Актуальні проблеми політики*. 2009. Вип. 36. С. 251-256.
33. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
34. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
35. Нор В.Т. Істина у кримінальному судочинстві: ідея, догма права, реалізація. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2010. № 2. С. 1-14. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2010/n2/10nvtdpr.pdf>.

36. Крет Г.Р. Міжнародні стандарти доказування у кримінальному процесі України: теоретико-правові та практичні основи: монографія. Калуш: Петраш К.Т., 2020. 452 с.
37. Коваленко Є.Г., Малярєнко В.Т. Кримінальний процес України: підручник. 2-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. 712 с.
38. Михеєнко М.М. Принцип вільної оцінки доказів у радянському кримінальному процесі. *Вісник Київського університету. Юридичні науки*. 1986. Вип. 27. У кн.: Михеєнко М.М. Проблеми розвитку кримінального процесу в Україні: Вибрані твори. К.: Юрінком Інтер, 1999. С. 141-146.

